

Nobelprisen er blevet en succes

OTTO BRØNS-PETERSEN
Analysechef, CEPOS

Er Nobelprisen i økonomi en succes? Efter min opfattelse har hverken Rigsbanken eller priskomiteerne noget at skamme sig over. Økonomiprisen har været god for økonomi som videnskabelig disciplin og for de øvrige Nobelpriser.

Det er en velkendt kritik, at økonomiprisen ikke er en "rigtig" Nobelpris. Den fremgik ikke som de andre af Alfred Nobels testamente, men blev indstiftet mere end to menneskealdre senere "til Alfred Nobels minde" af Rigsbanken i anledning af dens 300 års jubilæum i 1968.

Kritikken hviler på den fejltagelse, at prisernes prestige kommer af at være nævnt i Nobels testamente. Men det, der har gjort Nobelpriserne til de mest prestigefyldte af deres art, er snarere, hvordan de er blevet forvaltet.

Hvis det endelig skal være, er der sket en klar glidning i forvaltningen af de oprindelige priser i forhold til Nobels testamente. Hans intention var at belønne nye opdagelser fra året før prisåret, og han havde tydeligvis mere anvendelsesorienteret forskning i tankerne. Idéen om på denne måde at anvende priser som løsning på kollektivt gode-problemer ved forskning – som alternativ til f.eks. patenter – går langt tilbage. Fredsprisen var desuden tænkt meget mere snævert fokuseret på afrustning end den nuværende brede belønning af f.eks. menneskerettighedsarbejde og kamp mod autoritære politiske regimer.

Økonomiprisen er mere tro mod sin grundlæggelse og har kunnet læne sig op ad en allerede veletableret praksis fra de andre priser. Man har endda placeret sig i den mest meritokratiske ende af spektret. Den har undgået fredsprisens skæverter og litteraturprisens tilbøjeligheder til at opdyrke snarere end at belønne meritter. De øvrige prisers – i øvrigt svindende – skandinaviske bias har ikke præget økonomiprisen meget. Den er således den eneste Nobelpris, som aldrig er tildelt en dansker. Havde økonomiprisen ikke været skandinavisk, ville Ragnar Frisch måske ikke have været den første modtager (dog sammen med Jan Tinbergen), og Gunnar Myrdal havde måske ikke nået at få den. Men det er omtrent omfanget af skandinavisk bias i økonomiprisen. Og det er i det hele taget svært at pege på økonomiprismodtagere, som ikke er velbegrundede. En mere oplagt kritik går snarere på dem, der blev valgt fra, når et bestemt forskningsområde blev belønnet.

Da James M. Buchanan skrev i sine erindringer, at "if Jim Buchanan can be selected for a Nobel Prize, anyone can" var det ikke for at sætte sit lys under en uvanlig skæppe, men for at pointere Nobelpriskomiteens villighed til at belønne forskning foretaget uden for den smalle mainstream og uden for Ivy League-universiteterne, blot den var banebrydende nok.

Et velkendt problem med Nobelprisen i kemi er, at det er et felt, som er ved at være mættet med grundforskning. Der har ind imellem været en frygt for, at økonomi ville lide en lignende skæbne, og at det ville blive sværere og sværere at finde berettigede modtagere af økonomiprisen. Det, synes jeg, den hidtidige udvikling dementerer. Nok er økonomiprisen blevet tildelt ikke-økonomer, men det er til meget oplagte kandidater. Rationalitet er så centralt et tema i økonomi, at politologen Herbert A. Simon og psykologen Daniel Kahneman var yderst nærliggende modtagere. Politologi grænser så tæt op ad økonomi, at Elinor Ostrom også var det. Og hvor ville vi have været uden matematikeren John Nashs ligevægtsbegreb?

Jeg har forsøgt at se på, hvordan økonomiprismodtagerne citerer hinanden i deres trykte prisforelæsnings. Billedet er overraskende uden klare trends. Der er end ikke en tidstrend, som man burde forvente alene i kraft af, at de senere modtagere kender de tidligere i langt højere grad end omvendt. Det tyder ikke på, at økonomi som disciplin er ved at forfalde til i stadig højere grad blot at forfine detaljer.

Ser man på de emner, Nobelpriserne tildeles for, synes der at være en tilstræbt spredning, som afspejler fagets diversitet. Det skifter mellem teori og metode, mainstream og alternative tilgange, makro, mikro og institutioner.

På ét punkt er der måske en divergens mellem Nobelprisen og økonomisk forskning, som den praktiseres i øjeblikket. Økonomi har i de senere år taget en meget empirisk drejning, mens Nobelprisen i højere grad synes at belønne formel og uformel teori, og når det kommer til empiri: Empiriske metoder. Det er dog ikke unaturligt, at teorien rummer flere gennembrud end det slidsomme rugbrødsarbejde med at trække viden ud af de mange datasæt, som nu er til rådighed.

Nobelprisen tjener en vigtig rolle i forhold til at kommunikere faget og dets mangfoldighed til offentligheden. Det stereotype billede i dagspressen af økonomen og faget yder almindeligvis ikke den mangfoldighed retfærdighed (det er både pressen og økonomernes skyld). Så vidt jeg kan bedømme, lykkes prisen ganske godt med denne opgave – langt mere end at cementere én tilgang til faget som den blåstemplede rigtige.

Har Nobelprisen politisk slagside? Det kan man ikke hævde med rimelighed. Bortset fra kapringen af Milton Friedmans Nobelpris i 1976 af kampagnen mod Pinochetregimet har der sjældent lydt politisk betingede anfægtelser af modtagerne, hvad enten de rent politisk tilhører den ene eller anden fløj. Og ingen har seriøst kunnet anfægte den faglige berettigelse, uanset at f.eks. Paul Krugman jævnligt deltager i hård partipolitisk polemik.

Klein (2013) har på baggrund af 71 ideologiske selvportrætter, interviews og portrætter af økonomiprismodtagerne frem til 2012 forsøgt at karakterisere dem på en nipunkts-skala mellem mest og mindst klassisk liberale. Han ser på deres placering henholdsvis tidligt og senest muligt i voksenlivet. Blandt de 35, man er nogenlunde sikre på placeringen af, er fordelingen samlet set jævn over skalaen, men dog med en overrepræsentation af henholdsvis de mest klassisk liberale og de moderat ikke-klassisk liberale, når man ser på sent i livet. Samtidig finder Klein, at den ideologiske migration i langt højere grad er gået i retning af mere snarere end mindre klassisk liberal for de 21 prismodtagere, hvor retningen kan afgøres tilstrækkelig sikkert. Heraf blev kun fem mindre klassisk liberale fra tidligt til senere i livet, mens 16 blev mere. Af dem, der bevægede sig meget, blev to mindre liberale (Frisch og Ohlin), mens syv blev mere (Buchanan, Coase, Fogel, Hayek, Modigliani, North og Smith).